

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar

Pszichológiai Intézet

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

<i>A tantárgy címe:</i> Nyelv és tudatelmélet	<i>A tantárgy kódja:</i> BBNPS17200	<i>Félév:</i> 2024/25/1
<i>Tantárgy típusa:</i> Elmélet	<i>Óraszám:</i> heti 2	<i>Kreditek száma:</i> 3
<i>Oktató neve:</i> PLÉH CSABA		

TANTÁRGY CÉLJA

A kurzus célja kettős: bevezetést nyújt a modern kognitív pszichológia legfontosabb eredményeiről a nyelv, gondolkodás, tudat tematikában. Ugyanakkor a kurzus kitekint a gondolkodás és nyelv kutatásának tágabb, szakmák sokaságát (nyelvészet, logika, filozófia, evolúciós biológia, idegtudomány) érintő megismeréstudományi fogalomrendszerébe.

KURZUSTEMATIKA / TANTÁRGY LEÍRÁSA

Órák és feladatok rendje

I. TÖMB: GONDOLKODÁS. MI A GONDOLKODÁS? HOGYAN IS 'TÚL AZ ADOTTON'? A VÁLTOZATOK KÉRDÉSE: HELYZETEK ÉS EGYÉNEK.

1. Kategorizáció és fogalomalkotás. (szeptember 11) Észlelési és gondolati kategóriák.

Kategóriák az emlősöknél. Kategória típusok: a prototípus és a digitalizáció kérdése. Nyelv és kultúra viszonya. Kategória és sztereotípiák. Atran felfogása.

FELADAT NO 1: szeptember 25, PAPÍRON, AZ ÓRÁN ADHATÓ LE.

1/a. Széles kifejezések gyűjteménye a NETről

1/b. WEBes kísérlet végzése a számok tipikalitásáról. (135 versus 225)

1/c. Prototipikalitás reklámokban.

1/d. Alapkategorizációs szintek a pszichológiai terminológiában. Pl. érzelmek, klinikum.

2. Problémamegoldás. (szeptember 18). Klasszikus kettősség: elemző és egészséges, Selz versus Wertheimer. Irány és beállítódás a feladatmegoldásban. Képek és motyogás a gondolkodásban. Képi és propozíciós elméletek. Lassú és gyors (Kahnemann). Logikai következtetési rendszerek. Hibák és tévedések a gondolkodásban. Deduktív hibák. Induktív hibák. A Wason feladat.

2

3. A gondolkodás egyéni különbségei. Intelligencia és kreativitás. (szeptember 25) . Az intelligencia feladatok szerkezete. Egységes és mintázott viták. A meghatározók: A Galton paradigma vitái. Öröklés, korai környezet, kulturális hatások. A kreativitás hagyományos, nyitott és mai szervezettebb értelmezése. Kiválóság és gyakorlás.

II. TÖMB: A NYELV PSZICHOLÓGIÁJA. MI IS A NYELV S HOGY KERÜL A FEJÜNKBE?

RENDSZER ÉS HASZNÁLAT

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Pszichológiai Intézet

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

4. A nyelvi megértés és fejlődés elemzése (október 2). Kompetencia és performancia, algoritmusok és reprezentációk. A nyelvek eltérése. A nyelvi komponensek. Nyelvtani és statisztikai megoldások. Mennyire mély kell legyen a megértés? A nyelvelsajátítás menete. Egyetemes és specifikus hatások. Korai gyermeknyelv és a nyelv evolúciója.

5. A jelentés és mérése. (október 9). A szemantika az emberi nyelvben. Szó -és mondatjelentés. Hogyan „olvasunk a sorok között”? Előfeltevések és következtetések a megértés során. A szójelentés pszichológiai összetevői. Asszociatív szerkezetek, érzelmek és mentális képek.

FELADAT NO 2: 6 PAPÍRON, AZ ÓRÁN ADHATÓ LE.

2/a. A szójelentés mutatói tényleges magyar szólisták alapján.

2/b. Rejtett asszociációk a tömegközlésben. Frivolitások.

2/c. SMS s egyéb gyors írott szövegek hibázásai pszicholingvisztikai szempontból. 3/d. WEB szövegek rövidítéseinek érthetősége.

2/d. Szavak sorsa a Google Ngramm alapján.

2/e. A nyelvtan megjelenése vegyes nyelvű szövegekben.

III. TÖMB: A TUDAT PSZICHOLÓGIÁJA. MI IS A TUDAT A BIOLÓGIÁBAN, A PSZICHOLÓGIÁBAN, A FILOZÓFIÁBAN ÉS AZ IRODALOMBAN. UN. KÖNNYŰ ÉS NEHÉZ KÉRDÉSEK.

7. Tudat és éberség. (nov. 6.). A klaszikus awareness-consciousness kettősség. Nem tudatos feldolgozás és az érzelmi kódolás. Az amygdala szerepe. A tudatosság neurobiológiája. Új kérdések: késég és tudat, reagálás kómában.

8. A nem tudatos feldolgozás a kísérleti pszichológiában. (nov. 13.) A pszichoanalitikus felfogás és a New Look. A „szemantikai nem tudatos feldolgozás” kérdése. A munkaterület felfogások

9. Tudat és gondolatulajdonítás (nov. 20) A reflektív tudatosság kérdései és a prefrontális rendszerek. A tudatelmélet gyermekkorban. Különböző ToM-ok. Gondolatulajdonítás és többszörös intencionalitás.

9. A tudat keletkezése (nov.27.) Etológiai és antropológiai felfogások. Az éntudat előfokai emlősöknél. Donald és Mithen felfogása az emberré válásról. Közlési és reprezentációs rendszerek viszonya.

3

10. A nyelvek eltérései és a nyelvi relativizmus (dec. 4) Klasszikus és modern relativizmus. Relativista és univerzalista felfogások Humboldtól. A whorfianus etnolingvisztika és a pszichológia. Korai kísérletek színek, arcok, formák kódolhatósága és felismerése, megjegyzése viszonyáról. Szemantikai és nyelvtani kategóriák. A feldolgozási relativizmus. Vajon egyetemlegesek-e a gondolkodás törvényei? Honnan szerez adatokat az antropológia? A primitív gondolkodás fogalma és vitái. Pro és kontra primitív gondolkodás. Lurija, Piaget és Scribner. Gondolkodás és nyelv mint elbeszélési mintázatok (Clark). Kultúra, logika és nyelv. Használati és/vagy idegrendszeri eltérések?

Nyelv és gondolkodás egy példán: a TÉRI NYELV. Téri kategóriák és az észlelés

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Pszichológiai Intézet

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

fejlődése. Egyetemes vizuális szervezőelvek, s a nyelvek eltérései. Téri kifejezések elsajátítása és nyelvközi rendszere. A Landau-Jackendoff HOL-MI modell. Az ELŐSZOBA felfogás a fejlődésben (Slobin). A kibontakozás menete. A CÉL kitüntetett szerepe. Ige keret és szatellita nyelvek. Fejlődés és patológia a téri nyelvben

11. Természetes és mesterséges intelligencia, ember és INTERNET . dec. 11

Referátum a 3. feladatból

FELADAT NO 3: egyéni vállalások a dec. 11-i órára

3a. Mi a Turing próba és a kínai szoba

3b. Intelligencia tesztek és az AI

3c. Mesterséges intelligencia és etika

3d. Az internet hatása a gondolkodásra

3e. Társas kapcsolatok és a szociális médiumok

SZÁMONKÉRÉS (ÉRTÉKELÉS, KÖVETELMÉNYEK)

A 3 KREDITES KURZUS JEGYÉNEK MEGSZERZÉSÉRE KÉT MÓD VAN.

1. HÁROM HÁZI FELADAT MAX. 3 x 10 PONT.

2. Z.H. AZ IRODALOM ALAPJÁN, 30 KÉRDÉS

ZÁRTHELYI

december 18, szerda 14:30-15:00 BTK D 114

január 29 szerda 14:30-15:00 BTK D 114

KÖTELEZŐ IRODALOM

Alapvető irodalom

I. Tömb: S. Scribner: Gondolkodásmódok és beszédmódok, és E. Rosch: Egyetemes és kulturálisan specifikus jegyek az emberi kategorizációban. In: Pléh Cs. és Boross O. (Szerk.)

Bevezetés a pszichológiába, Bp: Osiris, 2004

I II. Tömb: Pléh Cs.: Lélek és nyelv. Bp., Akadémiai, 2013.

II III. Tömb Ált Pszich 3 digitális tankönyv megfelelő részei, 9-12. fejezet

AJÁNLOTT IRODALOM

-